

DOMOVINA

MÉSZECSNE NOVINE ZA SZLOVENSZKI NÁROD

III. LÉTO

BUDAPEST, 1922 JULIUSA—AUGUSZTUSA

7—8. NUMERA

Pregléd nase literatúre.

Malo v nasem jeziki napiszani knjig mámo, nasa literatúra je bogme mála. Ali tó némre rávno nacsí bidti. Máli národ szmo, edna kapla v velkom mórji lúsztva i námremo naso málo literatúra k táksoj velki národov prigljajti. Ali tá mála literatúra je práva nasa, na nasoj zemlé je posztánola, nasi módiri i plemenito miszlécsi, z nase krvi rodjeni lúdjé szo jo szpravili. Száka literatúra je nájvéksa lépota národa, na stero szo lúdjé nájbole gízdávi. Za nász je tá nasa mála literatúra vécak lépota, tó je nas nájvéksi kincs, fundamentum nasega máloga národa, z stere dúsa nasi indasnyi ocsákov szija proti nam, gúcsi z nami i gordzšécsó mócs nam deli. Kak mati tiszto déte obima z nájvékov lúbéznosztov, stero je nászlabése, tak je i tá nasa, na nasem jeziki napiszana mála literatúra nam kszrcé zaracsena i nájmre zdaj, gda nász od nyé krajvtrgniti naménijo, z tém vékov mócsjöv i lúbéznosztov sze k nyéj drszimo.

V vréméni reformácie i prótoreformácie má szvoj zacsétek nasa literatúra, v tom velkom gibanyi cslovecséga mislénya, gda je vszáka dúsevna mócs naprétra i szvojto pravico iszkala. Po nasem vezdósnym znányi je násztarése v nasem jeziki vódána kniga *Gyórszki katehismus* stampani v 1715-om léti v Halle városi na Némskom, ali má bidti, ka po létaj, csi mo sze za tó pitányé brigali, escse sztarése knige nájdemo ali zvémó kaj od nyéj té katekizmus je *Temlin Ferenc* napiszo, dotično z vógrszkoga dojóbrno. Sto je bio *Temlin Ferenc*, gyé sze národo, gyé prebivo, nevémó. Gvúšno, ka sze na Ravénskom escse gneszdén nájdémo familie z tém iménom.

Té drúge násztarése knige ete titulus májo: *Abecdarium szlovénszko za dróbnó déco*, stampane szo v Halle városi v 1725-om léti. Sto je je napiszo, nevémó. Ali z téj knjig sze vídi, ka szo nase vesznice zse v 17-toj i 18-toj sztotini dobre solé méle, gyé sze je déca z rédoma z knjig vcsíla.

Prvi nas piszateo, od koga zse nika známo je *Vancsavszki Seaver Mihály*, ki sze je na Vancési národo i v velkoj vógrszkoj fari v Nemes Csói bio skolnik. On je eden katekizmus napiszo i nisterne peszmi cújdvási ga je v 1747-om léti dao vópostampati.

V tom hípi vréména, tó je v prvom táti 18-té sztotine sze je v céloj Vógrszkom országi, tak i túdi prinasz, nóvo zmóznost dúsevno gibánye zácsalo, nóvé miszli, nóvi cíli szo sze vkorníli v dúsjáj zevcseni lúdi. Od zdávnyega cajtá mao sze je kultúra v diacsom jeziki oprávlala. Znanoszt, právda je na tom jeziki bila napiszana, vóre návuk sze je na tom jeziki vcsio i osznávio, ravnyane je túdi diacski slo i zevcseni lúdjé szo diacski gúcsali z endrúgim i diacske píszma szo píszali. Z té kultúre szo prószni lúdjé, kak sze od szébe razméti dá, vó bíli zapréti, ár szo diacski né znali. V otlzgora szpomínanom hípi vréména sze je zácsala vkorniti isztina: od

lúsztva nerazméti diacski jezik sze more povrsti, kultúra sze na sürke podlage more posztaviti, znanoszt, literatúra i vóre návuk sze na lúsztvinszkom jeziki more szpravlati, právdíványe i ravnyane sze túdi tak more oprávlati.

Mi szmo szrečni bíli, ka szmo zse v zacsétki toga dúhovnoga gibánya dóbili prípravne moske, ki szo sze za nas jezik szkrebéli. Nájrvi med nyimi je *Küzmiccs Stévan* bio, ki sze je v 1723-om léti v Sztrútkovci (Súrúháza) národo i od 1751-oga do 1779-oga léta v somogyvármegyóvszkom Surdi bio farar.

Né je méo dúgi zsitke, dónok je doszta vcsino za nász Vógrszkeszlovene. Nas jezik lépi glász má, ali v Küzmicsovom cajtí je escse zsmetno tekócsi, kúkiáti i né zadoszta vugibki bio. Küzmiccs Stévan je nyegove nájnáménitése szpodobnoszti vózbrodu, vó je nájso z kaksí glászov je vkúpposztávleni, kak sze recsi vugibljajo i vkúpszklenyávajo. On je té jezik teccasz obrácsó, klészto, teszo i hoblo, dokecs je vugibki gráto na píszméno déto.

Z Küzmicsovím délom je nas páverszki — szamo od prósznoga lúsztva gúcsécsi — jezik, právi kulturszki jezik gráto, z sterím sze kultúra leko szpravla i leko rászúrjáva. Tó je právo pótklacsárszko délo bíló, na stero je li táksi cslovek szpodoben, kí ne gléda na szvoje poszebicsne cíle, nego lí szígádr viszike i plemenite cíle szvojeja lúsztva i národa má pred ocsámi.

Küzmiccsa píszatelszko délo sze na rázlocsne presztoze raztála. Píszo je katekizmusé, ábécészke knige, rácsúnszke knige, doj je obrno te takzváni Szttári Gradual ali cérkevne peszmi, píszo je od rázlocsni vadlúványzski pitány, píszo je túdi placsne i zsetvinszke versuse, ali zszega toga je nika né osztalo na nász. Na nász je osztalo nyegovo nájnáménitése délo *Nouvi Zákon*, ali *Testamentom Goszpodnoga Nasega Jezus Krisztusa zdaj oprvics z grcskoga na szttári szlovénszki jezik obrunyeni*, steri je odprvín v 1771-om léti v Halle városi bio postampani i szlédi vécskrát na rázlocsni mészta. Na nász je oszto túdi nyegov katekizmus, stero ga je pod titulusom *Vóre krszcsánszke brátki návuk* i. t. n. v 1754-om léti v Halle városi dao vópostampati.

Küzmiccs Stévan je velko tér vdaro v prebítiki nasega máloga národa. Nyegov nájrvi i knyemi priglini naszledník je *Küzmiccs Miklós* bio, ki sze je v 1737-om léti na Szlavécsi národo i od 1763-oga do 1804-oga léta pri Benedíki bio plébanos, túdi viceópóros szlovénszke okróglíne. Ka je Küzmiccs Stévan bio luteránom, tó je bio Küzmiccs Miklós katolicsánom. On je túdi véc knjig napiszo za nase lúsztvo: ábécészke knige, peszméne i molitvéne knige, bíblínszke histórie i katekizmus. Nyegovo nájnáménitése délo je: *Szveti Evángyéliomi Pouleg kalendárinuma*, *Réda Rímszkgoga na Vsze Nedele* i. t. n. V toj knjigi szo evángyéliomi tak vkúpposztávleni, kak tó rímszka katolicsánszka cérkev píse napré. Té knige je

Küzmičs Miklós na zapóved Szily Jánosa, prvoga szombotelszkoga púspeka spravo. Odprvin szo okóli 1780-oga léta bilé vópostampe, ali szlédi szo drúge vódványe túdi vóprisle navékse na púspakovom sztroski. Drúge nyegove znamenite knige szo ete: 1. *Kniga molitvéna*, 2. *Krátká Summa velikoga katekizmusá*, 3. *Szátóra* i *novovoga Testamentuma szvéte histórie*. V sze té knige szo odprvin okóli 1780-oga léta i od toga hipa maó do vezdásnýega cajta esce vnoókrát znóvics vópostampe bilé. Némamo níti ednoga drúgoga píszatela, steroa knige bi nase lúsztvó na teliko polúbílo, líki rávno Kúzmics Miklósa knige. Mámo esce edne túdi katolicsánszke i túdi vnoókrát vópostampe knige, stere brezí iména szpravítela ete titulus májo: *Dúhovná Hyána, ali knisica púna lépi návukov, molítév i peszem za kath. kerscsenike*. Tak stímamo, ka té jáko razstúrjene knige, esi szo gli né rávno z Kúzmics Miklósa pera prisle vó, dónok nyegove dúse mócs kázsejo.

Kúzmics Miklósa stílus je gládkeši i szlákkeši, kak Kúzmics Stévána stílus, steri vecs mócsi, krépkoszti má vszubei. Ovak je Kúzmics Miklós po tíszti cepásaj hodo, stere je Kúzmics Stévan vdaro, rávno tíszte recsí i tíszto pravpíszaznye je núco, líki té szlédnýi i z Novovoga Zákona je doszta od récsi do récsi prékzéo vszvoje Szvéte Evangéliume. V tom velkom i lépom hípi vréména szo katolicsánci i luteránje né bili nevoscéseni en na drúgoga.

Od Kúzmics Stévána zacsnýeni *Nóvi Grádúal* je *Bakos Mihály* dokoncsó i vléti 1789 v Sopróni vódao. *Bakos Mihály* je odprvin v Krízsauci (Tótkeresztúr) bio farar i ódtéc je bio szlédi v Surd pozvání.

V tom prvom Grádúalí szej je doszta zmkánýa nahájalo, szlovencsína je né bila práva, zato ga je *Barla Mihály* na zapóved Kis Jánosa, héresnoga luteránszkoga szuperintendensa predléo i z titulusom: *Krszcsánszke Nove Peszmené Knige* v 1823-om léti v Sopróni vódao. *Barla Mihály* szej je v 1778-om léti v Muraszombati naródo v Sopróni szej vesio. Od 1807-oga do 1910-oga léta v Szentlórinci profesor i od 1810-oga léta do szmríti (1824) v Kóvágó Órsi bio dúhovnik. Zvón téj imenýváni peszméni knig je *„Diktomszke, versuske i molitvéne knisice za málo szolszko déco spravo*. Vogrszki je túdi píszo i z titulusom: *„Az isteni kóltél az embek kézében”* je lépe versuse vódao. Tak túdi je od Berke Xavér Ferencá pozdrávájóese versuse vódao v 1801-om léti v Sopróni.

Nájvékse porazménye i vkúpna dobra vola karakterizéra té prvi hípi nase literatúre. Vógrí né li ka níkše zádeve né vrzsejo, nego esce nase zevcsene lúde na píszaznye szami rátajo, búdíjo, dobre tanáce delíjo i na vódványe szlovencszki knig péneze daríjejo. Tak je Kúzmics Miklós na zapóved Szily Jánosa szombotelszkoga púspeka píszo, ki je né szamo nyega, nego drúge zevcsene lúde túdi búdo naj li písejo szlovencszki. On, i nyegov naszledník Herzán Ferenc szta na vódványe szlovencszki knig sztroske darívala. Tak túdi je Kis János, v vogrszkoj literatúri znameniti luteránszki púspék, nadgávó *Barla Mihály* na píszaznye i on je túdi vódványe knig z pénezami podpéro. Rávno z tákov dobrov volov i medszebnov vúpaznov szo gíedáli katolicsánci i luteránje na drúgoga. Ka je te eden dobro napravó, tíszto je te ov prékzéo; nevoscésenszot, nezbványe je nepoznana bíló með níymi. Po ednoj póti szo hodíli, endrúgoga szo pomágáli, tak je mógcóese bíló naso málo literatúro na peté posztavíti.

V 19-otj sztotíní je zec vecs dobri píszatelov posztanoló. Odprvin je tú *Kossits Jósef*, ki szej je v 1788-om léti naródo, od 1817 do 1829 na Szpódným Szenlíki

(Alsó Szólnók) od 1830 do 1866 na Gorným Szeníki (Felső Szólnók) bio plébános. Napíszo, dotícno dojóbrno je edno vogrszko gramatiko: *Krátki Návuk Vogrszkoga Jezika* (1833). Napíszo je túdi *zgodbe vogrszkoga králesztva* (Szombóthel 1848). Nyegove nájbóle znamenite i karakterisztszkie knige szo: *Zobrizáni Szóven i Szlóvenka med Múrov i Rábóv*. Té knige szo brezí iména szpravítela vódváne ali leko zagvúšno zéméno, ka je nyéni drzseték z Kossitsa pera zhájó vó. Od rázlocni dugovány píse. Dobre tanáce dáva skolníkom, kak déco vesítí trbé, próznomí lúsztví, kak sze v tom ore monepásati pri hízi, na meðzóvi, pri velki pogúbélaj i kúgaj. Dojszpisze szítek nísterni szvécov. Naprédáva historio reformácie. Velka szkoda, ka szej v tom szlédným táli prevéla vadlúvánýszka odúrmoszt szkaszúje, stera je pri nasem pobozsnom ali mérílúbésem, potpíécsem i veszeloga szrcá lúsztví nepoznana bíla, i míszlim nepoznana osztána.

Kossits Jósefa stílus mócs i krépkoszti szkaszúje. Velka szkoda, ka szej té nas jáko prilícsem píszateo málo brigo za to ka szta Kúzmics Stévan i Miklós vesímála. On je nas kulturszki jezík znóvics sto sztvoríti, ali né je mógcósi bio tíszto sztubo doszégnotí, na sterom szta Kúzmicsa sztála.

V tom hípi vréména je luteránom *Czipott Gyúri*, hodosi farar napíszo molitvéne knige i z titulusom: *Dúhovni Aldói, ali Molitvéne Knige* v 1829-om léti v Szombathelyi vódao. *Czipott Gyúri* szej je v Csrnilovci (Kis-Szombat) naródo v 1794-om léti i v 1835-om léti je mró.

Prilícnesí i bole szkrblíven píszateo je bio *Terplán Sándor*, kí szej je v 1816-om léti pri Benedíki naródo i od 1844-oga do 1858-oga léta v Púcínci (Battyánd) bio farar. On je Kúzmics Stévána délo nadaljávó, doj je obrno *Zsoltárszke Knige* v jáko lépom, esízstom i gládkom szlovencszkom jezíki. Napíszo je eden máli katekizmus za szolszko déco, odprvin v 1845-om léti vódváni. Lepó szo napíszazne nyegove *Dvakrát pédeszét i dvě Biblíszke Histórie*, stere je luteránszka déca dugólet núcala v soláj.

Nas nájrílícnesí, nájvéksi píszateo, ki je nas jezík do kúncsnate popolnozti osznóvo je *Kardos János* bio. V Norsínci (Újtojtyes) szej je naródo v 1801-om léti, v Sopróni i v Némzki vizíki soláj szej je vesio. Od 1830-oga do 1835-oga léta je na zalavámegývószkom Szpétnéki, od 1835-oga léta do szmríti (1873) je pa na Hodosi bio farar. Na jáko rázlocni presztoraj je délo, on je nas máli národ z szakfélszími knigami sto obdarívatí. Píszo je vadlúvánýszke knige, kakti: *Dr. Luther Martina máli katekizmus*, odprvin v 1837-om léti vódváni, *Krátki Návuk Krszcsánszke*, odprvin v 1837-om léti vódváni, *Mála Biblíszka História*, odprvin v 1840-om léti vódváni.

Kardos János je szpravo luteránszke *Krszcsánszke cerkevne peséni*, odprvin v 1848-om léti vódváne. Z témi peszmami je od Kúzmics Stévána zacsnýeno, od *Bakos Mihály* i *Barla Mihály* nadaljávano délo v nájvisio popolnozti zdígno i luteránom je tákše peszmi szpravo, stere szej tak na drzseték, kak na vónénsjo poútcisno formo gíedócs z nájbógsími církevniimi peszmami céloga szvéta leko v eden réd posztávó.

Kardos János je vnóge szolszke knige túdi dojóbrno na nas jezík, kakti Gónczy Pála ábécészke i cstenýa knige, Gáspár Jánosa cstenýa knige (II—IV. zlócs) Nagy Lászlóva líszaznye vu govrénýi i razményi pa nyegova jezicsna líszaznya, Maszák Hugova pótkázácsa na zacsnéno rovatanýe.

Vsze tó je zse velko délo bíló. Ali esce vékse je vesino. Pred nísterními létami — z pédeszétími létami po

nyegovoj szmrți — szmo v nyegovoj örocsini eden sereg v piszmi osztányeni knig najšli. Med temi je edna *Agenda*, to je *Prédganske knige*, med temi szo bilé *Mózesove i Józsove knige z sztaroga Zákona*, med temi je bio *Arany Jánosa Toldi Toldia Vécсар* vprelépi versuasj dojobrnjeni. Nigdár je nas jezík né tak lepó cingo, kak v těj versuasj cinga. Med temi je bio eden zvékzék, steroa véksi tao je zsé z titulusom *Sztarisinsztvo i szvacsinsztvo* vecskrát vödáni, ali né szmo znali, ka je tá kniga od Kardos Jánosa zhájala vö. V tom zvékzeki sze od Kardos Jánosa szpráveni ali predélani versuske nahájajo.

Részen sztrasno velka rodnoszt, i cstüdivájócs moremo pitati, kak je mogóce biló v ednom krátkom cslovcesem zsitiki telko szpiszati. Tak da bi prorok bio, z véc ka pétdeszetimi létami je napreobcsüto, kakse szksüzávanye csáka na nász, on sze pascsó vsze vsinita, ka je od nyega sztaló.

Kardos János je v dvójem zméri doszta vcsino. Odprvin, kak jezicsár je nas jezík po tisztoj póti, stero szta Kúzmicsa zacsnola, na telko osznóvo, ka sze v nyem száka znanoszt i kúncsnata literatúra leko szprávi. On je nam to, ka je vogrszkomi jeziki Kazinczy Ferenc bio. I po létaj, gda sze pokrépsimo i gda do nasi zvecseni lüdjé nas jezík popolnése brodili, z cstüdiványem do konstateráli, ka nasi lüdjé séroma tákse recsi núcajo, stero szo z Kardos Jánosa pera prislé vö. Obdrügim, kak szpévník, kak poeta je tüdi doszta vcsino. On je nas prvi v právom rázumi vzéti poeta. Nyegovi versuske právo poeticsno dúšo szkazsújejo i na formo gledócs nájosztréso kritiko presztojjo. Velka skoda, ka je szvojo mócs né pozno i zadovolo sze z tém, ka je versuse dojobrácsó. Ali to je z táksov popolnosztjov vcsino, da bi té versuse on szpravo. Nyegov Toldi, nyegove církevne pészmi, nyegovi vnógi, v rázlocsni solszki knigaj vödáni versuske sze tak dájo cstéti, da bi z prve vrétime prisli vö.

I premiszlímó szí, vsze to je eden cslovek vcsino, ki vogrszko imé má, vogrszki sze vcsio, v vogrszkój vésznicí je szvojo szlúzsbo oprávló i navdúseni vogrin je bio. Tó Krájnci nigdar nedo razméli. Zadoszta, esi mi razmímó.

Za Kardos Jánosom szmo escse nisterne szpomenka vrédne piszatele méli. Med temi *Augustich Imre* je edne *Prijátel* imé majócsse novine vödávo v Budapesti od 1875-oga do 1879-oga léta. V těj novinaj szo vlépom csisztom szlovenszkom jeziki dobri artikuluske prisli vö. On je tüdi: *Privodopis* (Természetráj) i *Návnk vogrszkoga jezika* napiszó. V 1837-om léti sze je naródo i v 1879-om léti mró. *Murasombat és Vidéke* je v prvési létaj tüdi prineszla szlovénszke artikuluske.

Borovnyák József, cankovszki plébános je vécsvadványanszki knig napiszó. *Kollár Péter* je v giádkom szlovénszkom jeziki napiszано knigo *Mála biblia z kejpami*, *Pusztai József* katolicisánszke církevne pészmi i moitvéne knige, *Stevanecz Antal* pa *Szerécz Jéus* molitveno i peszmeno knigo dao vö, Luthár Miklós je máli katolicisánszki katekizmus napiszó, Luthár Pál je od Luther Mártona zsitkaszpíz szpravo i jáko lépe pobozsne versuse szpravo.

Vöné v Ameriki sze od nisterne lét mao tüdi lepó osznávla nasa literatúra. Zsé tróje novine jeszto, kakti: *Amerikanszki Szlovecov Glász*, *Szlobodna Rejcs* i *Zvézda Vogrszki Szlovecov*. Dr. *Stiegler S. Ernő* szo z titulusom: *Eden pravicsen král* edno zménybo napiszali, stera je v bethléhemszkom zményalicsi zsé vecskrát naprédána.

Naszlédnýe bi sze escse z tiszte literatúre mogli szpomenéti, stero je Klekl József zacsnó. Ali to je né

szmo literatúra nego i politika. Obri toga mi némo szódlí, obri toga nase lúszivo pové vö szód. I história de tüdi szódlia v tom dugovánýi i tak miszlimó szam Klekl József de tüdi szódo obri szébe.

K koncovi pridócsi vrzsmo escse eden pogléd na to naso málo, ali nam pretübléno literatúro. Najvéksi tao té literatúre vadüványiszko dugovánýe dotika i szkoron vszi nasi piszatelje szo dúhovnicke ali skolnicke. Tó je velko zmenkanye, zvöntoga escse tragédia nase literatúre i nase národnosztí tüdi. Csi dúhovnik déla literatúro, mencsa, potvárijanye, i nevocsésénoszt blüzi suta, ka on szvoje poszebne vadüványiszke cíle má pred ocsámi i né dobrobodócsnoszt cíle vküpnosztí. Ali vúpamo sze, ka nas máli ali zdrav národ z csisztim poglédom vószpozna, ka je nyegovo i ka je né nyegovo, ka je z nyegove dúse prislo vö i ká sze z tühinszkoga priteplo szé, i vúpamo sze tüdi, ka té národ zdravo preplava vrtéto, v steroa je nedúzno szünýeni.

Procs na délo! ne drevéni!
Vrtaj, dubi, kopaj, gréni!
Glédaj na pascslive lüdi!
Kódís de, ki vnémár müdi!

Blagoszlóv je voda, ogen
Csi nam szlúcsi
Ali proklet je v obójem,
Gda nász lúcsi:
Beszné, szprávla na szrltino,
Vsza posséra!
Vari nam Bóg domovino
Od nyi vdéra!

Kardos János.

Kak szí sto posztíla
Tak on i posztíva.

Zdrávgye de nam nájdragse
Gda beleg nász z pét vrzse.

Postáj neprijátela
Kak dvojeja vnésitela.

Piszker szpoznas z klonckanya,
Csloveka pa z gücsanya.

Módro szívi
Boj szkrblívi.

Ki szí z rózсами posztíla
On naj i na trnye cíla.

Pri kom pedén nájdejo.
Pri tom lakét iszesejo.

Z ócsi sze vidíti dá
Ka cslovek vu szrci má.

Cácaven kincs je postenyé,
I ki vnémár zakočka nyé,
On je na vsze veke zgiúbi,
I nigdar nazáj ne dobi.

NASE PESZMI.

ZBÓGOM SZTANI LAIBACH VÁRAS...*

Zbógom sztani Laibach váras, kuk
Zbógom sztani Laibach váras,
Ki mladéncé v zsaloszt szprávlas!
Kukorica, kuk.

Jaj mladénci vi zseléni, kuk
Jaj, mladénci vi zseléni,
Jaj, dekliné cvět lúbléni! —
Kukorica, kuk.

Gyé szo nase béle hizse, kuk,
Gyé szo nase béle hizse?
Gyé moj míl z perom píse!
Kukorica, kuk.

Nics ne píse, ne píšuje, kuk
Nics ne píse, ne píšuje
Sze za méne premislúje
Kukorica, kuk.

Gyé szo nase ostarije, kuk,
Gyé szo nase ostarije,
Gyé moj míl vince pijé!
Kukorica, kuk.

Nics ne pijé, nics ne trosi, kuk
Nics ne pijé, nics ne trosi
Sze za méne mílo szúzsi
Kukorica, kuk!

FÉKONYA.**

Priso, priso en mladénc
Po iméni Fékonya.
Pa je pravo: „„Lúba mati
Vasa csi de z ménom sla““.

Lúba mati nyega pita:
„Kama ta pa vüva sla?“
„„V bozsoj hizí pred oltárom
Va sze múva zdávála““.

„Ídta, ídta, z Bógom ídta,
Blájzeníva bojdíta““.
On za bélo rokó primle
Pa jo pela pred oltár.

„„Zdaj szí zmiszli lúba drága
Kak bos mi przégála““.
„Na Márijo, na Jézusa,
Szígdár mo te lúblíla““.

Pride, pride te mladénc
Po iméni Fékonya.
Pá on právi: „„Lúba mati
Vasa csi de z ménom sla““.

Lúba mati nyega pita:
„Kama ta pa vüva sla?“
„„Vostarijo, na pleszijo
Tá, gyé csárdás ígrajo““.

„Ídta, ídta, hitro pridta
Na Bogá szí zmiszíta““.
On za bélo rokó primle
Pa jo pela v plesziscse.

Gda szta notri v hizso prisla
Preci z drúgím plészat sla.
Lubi na tó nics ne ercsé
Szmrten csemér vu nyem vré.

Gda szo goszli gorhějnyale
Té je ona k nyemi sla.
On za bélo rokó primle
Pa jo pela na spancér.

Gda szta v kmicso gócsso prisla
Z grozním glászom gorszkricsi:
„„Dojpoklekni lúba drága
Dojpoklekni, doj pred mé““.

Ona gléda, premisláva
Ka bí tó poménílo.
On pa zéme z zsebké nózsic
I ga szmekne notri v nyó.

Ona lezsi sze krváva
Nígdár vecs ne gyéne sze
On pa zija erdcso krv
Szrcé vu nyem vtrgne sze.

„„Lúba drága, gorisztani
Escse enkrát gorsztani!““
Lúba na tó nics ne ercsé.
K nyéj on szpádne i merjé.

SZINEK MARTINEK.

„Moj szinek Martinek,
Pa gyé szí hodo tí?“
„„Oh lúba ma mati,
V zelénom trávníki““.

„Moj szinek Martinek
Pa ka szo délale?“
„„Oh lúba ma mati
Szo vénce plétale““.

„Moj szinek Martinek,
Pa ka szí delo tam?“
„„Oh lúba ma mati
Kobile pászo szam““.

„Moj szinek Martinek
Pa ka szo z véncami?“
„„Oh lúba ma mati
Dalé szo Máriji““.

„Moj szinek Martinek
Pa ka szí vído tí?“
„„Oh lúba ma mati
Deklíng béle trí““.

„Moj szinek Martinek
Pa ka szo teb'dalé?“
„„Oh lúba ma mati
Szrcé szo mi vzelé““.

JUGOSZLÁV I PREKMURKA,

„Dober vecsér lépa, prekmurszka deklícska,
Dugo te zse csákam, kak zselínoga fticska,
Poszlúni zdaj mené, ár me szrczé pecsé,
Dúso, télo moje, szígdár k tebi vlecsé.

* Gda je tá nóta postánola nevěmo. V prvěsem cají szo Zágráb váras pravli, zdaj Laibach váras právíjo. Na nóto: „Pesten jártam iskolába“ jo popěvajo.

** Indasnya sztára, práva vendíska balláda. V drúgoj formi je zse vecskrát vópostampána, v němski knígjú tád.

Bojdi moja zšena i tivarisica,
Bojdi moj golóbcsek, moja drága ftica,
Tvoja peszem meni vecsér ocsi zapré,
Tvoje szrcé meni eti nébo odpré."

„„Nihájte vi mené, . . . idte z Bógom dale,
Známo vasz mi dobro, vsze szmo vasz szpoznale.
Visziko je néba, od zémle je dalecs,
Sztó telko vasz lócsi, . . . od Prekmurja, pa vecs!
Némate vi vóre, némate vi Bóga,
Tak zsvéte rávno, da bi prislí z lóga,
Ednomi Bóg je tú divgyi, húdi „szokol“
Drúgi molí vino, pivo i alkohol.““

„Nezgováráj sze vó, moja mála vcséla,
Vnóga je zse eti jugosláva vzéla,
Hódi k meni záto, boj ti moja zšena
Vóri mi, ti bodes i túdi blájzsena.“

„„Isztina, sze nájde, túdi táksa dékla,
Zsterov zméce szaksi, da bi bila mekla,
Neicsce pa drúgo, szamo moske lacse,
Nemára csi má on kucso al palacse.
Prvle bóde Múra proti Gráci tekla,
Ali krava kak gósz, bóde jajce neszla;
Postena „prekmurka“ vasz nígdar nevzémé,
Vase szrcé nász zse vecs nígdar negyéne.““

PESZEM ORÁCSA.

Csi sze mi zorja prepócsi,
Vrokáj mam plúga prilócsi,
Pred nyim mi hódi dvojni pár —
Csákó, Sziláj, Gyöngyös, Bogár.
Bóg pomágaj, haj!

Rézsem brazdé tá po roszi,
Po ladnoj, dzsúndzsvnoj roszi,
Po lépom, dísnom cvéticsi
Med szpévajócsimi fticsi.
Haj no, Csákó, haj!

Tam kumesz skvorjánc máli,
Orgyé, z peszmov Bóga váli;
Nyega pár gde k meni pride,
Gde pa na gnezdó odide.
Hajsz no, Sziláj, haj!

Lépi fticski, dráge sztvaré,
Ne vidíte moje zsené
Hej, da bi jasz v zráki plavo,
Szigdár bi lí na nyó glédo.
Csáli Gyöngyös, haj!

Csi mo pódné csúo glász zvoná
Pride mi za ménom ona
Zsmajni de mi obed, tó znam
Ar mo zsnýv gyo, némo té zam.
Haj no, Bogár, haj!

Escse ednók mo só szemtá,
Ar mi trúdna mára leca;
Napojim je i nakrmím,
Do vécsara tak oprávim.
Óha, hó no, hó!

ZHISTORIE NASEGA NÁRODA.

Nase gorice i vinopóvanye indasnyega szvéta.

Csi od Múre na szóver pogléd nas obrnémó, vidimo na nasoj vogrsko-szlovénszkoj krajini póleg gladke ravnice escse mále, dvészto metrov viszoke bregé. Na tēj bregáj sze gószta gócsca pa bízse, plodne gorice zelenjo. Odimo k tēm bregom malo blízse pa je poglédnimo. Tú nájdemo tiszte veszéle, cšsztvo lúdé, steri ednók z koszov, drgócs z motikov, da pa szigdár veszéli iscesjo szvoj trdi, ali dober krúj. Pa csi pride gyészen, szeposzéd mo csúli tiszte lépe pészmi, stere veszéli lúdáj pévajo. Veszéli szo, ár sze zacsnola brátva! Té veszéle pészmi nam kúzejo, ka nase lúztvo gorice zsé od dávnoga cajta pozna pa víno rado póva pa pijé. Nóta nam právi, ka „Púconszki pojgye, pite pa pá povéjajte“. Szkoron szákasa vesznica, v sterov vino póvajo, má tákse veszéle pészmi.

Pré pokráci vam povém, gda i kak sze zacsnolo na Vogrszkom goricszadúvanye pa vinopóvanye; za tēm pa napisem, gyé-szo méli gorice nasi sztári ocsáci pred triszto lét.

Historia nam právi, ka je *Probusz* rimszki caszar (276—282) bio prvi, ki je vu denésnyem Vogrszkom országi gorice dao szaditi. Da nyevgi katánje nebi pósztali manyáki vu vréméni méra, on je zsnými gorice dao szaditi, poté réditi pa potoke kopati. V Szrémí (Szerémég) escse denésnyi dén póvajo jáko dobro pa mocsno vino na tiszti mésztáj, gyé je rimszki caszar zacsno zaprice gorice szaditi.

Vógrí szo gorice pred szvojm notripridénym vu eto szvojo domovino escse né poznali, vino szo pa té túdi né píli. Ali prislí szo z szószedni országom Němci, Taljánje pa i z dalekoga Francúszkoga országa Francúzi. Tēj szo gorice pa vino zsé poznali pa szo tú túdi zacsnoli gorice szaditi. Vógrí szo zse vcsaszi návcsili to mestrio pa vogrsko vino je po cšlom szvéti poznano grátalo. Taljánje szo bíli prvi mestri Vógrov pri goricszadúvanyi. Okóli Tokaja na Hegyalji szo Taljánje szadili tiszte gorice, na stera j sze na szvétí nájbóse vino rodi. Escse na drúgi krajáj na Vogrszkom sze túdi jáko fino vino póva, kakti pri Gyöngyösi pa Egri, pri Aradi. Pecsúji, Szegszárdi pa pri Balatoni. Té fine gorice zdaj nihájmo, pa szamo od nasi goríc mo sto-kaj píszali.

Na nasoj vogrsko-szlovénszkoj krajini, kak szam zsé prle pravo, szo zsé od dávnoga vréména poznali gorice. Nase vino je né tak szladko pa mocsno, kak vogrsko, ali z kizselov vodóv je víleti nájbógsa pijtviná, ár nyéna mála kizseloszt te nájkéski zšej oditara.

Z léta 1627 je osztalo edno sztáro píszmo, v sterom sze vesznice vogrsko-szlovénszke Vasvármegyóva szpominajo. V tom píszmi je i od goríc túdi récs, pa po tom szpíszivanyi probam od nasi goríc nisterne réde napiszati. Vesznice vogrsko-szlovénszke Zalavármegyóva sze v tom píszmi ne szpominajo, ali záto csi szo v Martjánci, pri Szvétom-Benedíki pa v Vucsojgomíli pred triszto lét vino póvali, té v Bogojini, Filovci pa v Sztróvci, v tēj szószedná j vesznica j, szo túdi poznali vino pa szo je póvali. Glédajmo té zdaj nasa goricsna mészta.

Pri *Szvétom-Gyúrgyi* (Viz-Lendva) szo na *Gorinabrégi* póvali vino. Tú je médo farar eden falat goríc, stere je fara bíla dúzsna v réd gymati. „Pop pa kopácsom obed pa vino naj dá.“ Skólnik od szákisi goríc eden pint vina dóbi, ali — nasztávi dale píszmo — „leko nyemi vecs dá, ki cséé“. Z tēj récs szákisi cslovek razmi, ka szo tú vérti méli gorice pa szo póvali vino, inacci

skólnik nebi brao pint vina od száksega vértá. Ktoj fari szo szpádnoli *Fükszinci*. Na Fükszinszkom-brégi szo túdi bilé gorice.

Pri *Szvetóy-Jeléni* je lúsztvó popi dézsmo dávalo od vina od száksega vedra eden pint. Csi sze sto ozséno pa je zsé prle dézsmo od vina plácsao, táksemi je pop dúizsen bio eden pint vina nezájdati.

V *Szobocskoj fari* szo na *Szebéorszkom-brégi* bilé gorice. Tú je doszta vértov mélo gorice, med nyimi i szam Szobocski pop. Ednök szo szi Szabó Gyurkó pa Moravcsák Mihály czéhmasteri nikaj zmiszli pa je Moravcsák czéhmaster té popévészke gorice, stere je on, kak czéhmaster, na szkrbi méo, za 22 rajnski szebi dojkúpo. Da je pa té péneze túdi pri szebi pozábo. Tak je i gorice i péneze vszvoji rokáj drzso. Ali tá hamisnoszt je né osztála dugo szkrívoma. Vó je prisla edna komizsia, stera je célo dugoványe preglednola pa je etak résula: Moravcsák Mihály naj szamo má szvoje péneze, ali gorice naj vesaszi nezájdá popi pa knyim nigdár níksega jussa nede méo.

Vu *Vucsojomili* szo túdi méli gorice, ár estémo, ka je Ferénczek Gvurkó od Martyánszkoga popa, Szalaszeghi Jánosa dóbo eden falat goric, ka naj je vszvia pa vrédi má, popi pa szamo szakse léto edno vedro vina dá. Ferénczek Gyurkó je pa bogme popi né dao níkaj vina, ali pa tak lagoje, ka sze né moglo szpiti. Szé je túdi prisla edna komizsia pa tak narédila, ka Ferénczek gorice nezáj more dati. *Szveti-Sebestyén, Salamonci, Pícsorovci, Vanecca, Moszna* (Musznja), *Donkócz, Macskóvecz*, nádale *Hegoncz, Tesanóc, Kriszanec, Obravcsakócz* pa *Bükovnica*, sze té vesznice szo popi od vina dézsmo dávale, po táksem szo túdi mogle gorice méti. Szpominyanya je vréden Domiány Mihály, Martyánszkoga farara od léta 1627 júliusa 23-ega na nász osztányeni testamentális, vsterom on szvoje na *Mihalóc-brégi* lezészce, trí posztati sírke gorice Martyánszkój cérkvi testáliva. Mejási té goric szo bili od edné sztráne Szerec Sebestyén, od drúge pa Szakáts Máté.

Pri *Szvetom-Benediki* je doszta goric bilé. Estémo, ka póleg cérkvi je farar méo gorice, stere trészeti kopácvov okopa eden dén. Zgódló sze, ka je farar mró pa je té z cérkvenimi goricami czéhmaster, Martalóc Gáspár ravno. Ali té czéhmaster je barbér bio pa sze z goricami né steo mantrati; záto je nyé prékdao goszpon Nádasyd Kristófi. Od nyega je té gorice örökúvao Nádasyd Pál, céркеv je pa né méla goric. Vóposzlána komizsia je tak odlócsila, ka grof Nádasyd té gorice naj nezájdá fari, ka sze i zgódló. *Tisinszki* pop je na *Sztermacs-brégi* méo gorice, stere szo Petáncsargye vréd gymáli. Ka je pri Szvetom-Benediki doszta goric bilo, známo z toga túdi, ár szo i zselárje dávali popi sészti pintov vina száko léto.

V *Szeli* na *Benecskom-brégi* pa na *Bethlehem-brégi* szo bilé gorice. Na Benecskom-brégi szo nísterne gorice vópréjsle pa nyúvo mészto szo gorizoráli. Zselárgye szo pět-pét pintov musta dávali v brátvi szvojeimi popi.

V *Dolénzci* je táksa sega bila pri lutheránszkój fari, ka k precisicsávanyi je száksi cslovek z szebom prineszo malo vina, ár szo fararszke gorice ódali, pa je pop né méo vina. Csi sze jáko oblacsilo, té szo próti oblákom zvoníli. Zvonitba je skólnikova poszeo bila, záto je v brátvi száksi vért, steri je goric méo, pět pintov musta dávo skólniki. Tó nam szvekló kázse, ka szo Dolincsarje gorice méli pa vino póvali.

Pri *Nedéli* (Gornyi-Petrovci) szo lépe gorice bilé. Tú je méo gorice Vasdinyei János, Kondoray György pa eszce vise trészeti vértov. Pop je od vina dézsmo brao,

szákse deszétó vedro je nyegovo bilé. Céркеv je túdi méla gorice, steri haszek szo na poprávlanye cérkvi obnoli. Ali sztáro píszmo tak ercse, ka lagoji lúdjé vecskrát szpíjéjo tó vino, za céркеv pa níkaj ne osztáne.

Pri *Szvetóy Aní* v Borecsi na *Gyanaula-brégi* szo túdi bilé gorice; tú je méla céркеv edne gorice, stere je Csiszár Balázs méo na szkrbi. Za zvonítvo próti oblákom pa záutra i vecsér je skólnik od száksega goricsnoga vértá dóbo, csi je dobra brátva bila, pět pintov, csi pa szlabéna, dvá pinta vina. Ka szo v *Peszkkócz* túdi vino póvali, tó z toga známo, ár nam píszmo právi, ki csi nega skólnika, té naj tiszti heré vino, steri je próti oblákom pa vecsér i záutra k molítvi zvonío.

V *Gornyoj-Lendavi* szo gorice rodile na *Vidonszkombrégi*. Tú szo méli gorice Belec Mátýas pa Rodoff Márton, pa tú je méo i Lendavszki farar gorice, stere 16 kopácvov na dén okopa. Vérti pa zselári szo mogli szákse léto v popévészke gorice edna-dvá kolá gnója i 50—100 falátov kolgya voziti. Skólnik je pa od goricsni vértov eden-eden pint mótnoga musta dóbo, ár je próti oblákom pa záutra i vecsér zvonío.

V *Gornyem-Sziniki* szta póleg fare dvá ménsiva bregá; okóli té bregóv szo lépe gorice zaszádjane. Metlitz Györgya imentje píszmo, ka je tú méo gorice. Gorice szo bilé eszce na *Nagy-Ór-brégi*; tú je fara méla gorice, stere 15 kopácvov na eden dén okopa. V *Csópinci* szo túdi póvali vino, ár je száksi goricsni vért v brátvi 5 pintov musta dávo popi.

Ódimó zdej prék v Zalavármegýv. Túkar v nasem vrémeni v *Bogojini, Filovci, Sztróvci* pa v *Dobrónikni* nájdemo lépe gorice. Bogánycsanje na Bogányzskom-pa Trnavzskom-brégi, Filovcsanje na Trnavzskom-, Filovszkom-pa Gáj-brégi, Sztróvcsanje pa na Sztróvcskom-brégi májo gorice. V nóvom cajti szo Sztróvcsanje na Dobróniczkom-brégi túdi szpokúpili nísterne gorice. Od té nasi goric v Zalavármegývi szam eszce né najso kákse sztáro píszmo, záto szam sze od nyi szamo po kráci szpómeno. Ali je zagvúšno, ka szo té nase gorice zsé túdi doszta sztó lét sztare. Jesz szam szam vido na Filovszkom-brégi préso, stera je nájménye sztópét-deszét lét sztara bila.

Tó sztáro píszmo níkaj nam ne píse od toga, ka kákse fajte grozgye szo nasi sztári ocsáci póvali pa kak szo vino présali pa vrédi méli. Na zsaloszt od toga vam té némrem zdej píszati. Da pa záto z tém sze zadovolimo, ár nam i tó historinszko píszmo pokázse, ka je nasa krajina szigdár réd drszála z szószszednimi vogrzkzimi vesznicami od steri je tak vérsztvinzsko, kak dúhovno kulturo dóbila.

Dr. Oslay Ferenc.

*Csi tebi tva szrecca vszigdár ne nagája;
Szpoznoj, kaj i z szrecca ucsásci kvár prihája.*

*Drysi sze lí sztálno verné szkrblivostí,
Szébé, árúge kvári líbec nemárnosztí.
Dobri glásk, postenyé je jáko lépa plácsa;
Ali manyáki sze ne dá táksa dácsa.*

*Csi sze ogibati nesces te jálnosztí,
Seramotó szi szprávlas, rédis pót zsalosztí.*

*Lépsa dobra jákoszt, kak nájlépsé líce:
I lépsa csiszótócsa, kak cifre halice.*

Barla Mikály.

Kakso kultúro szo méli nasi ocsáci?

Liki szaksi nárasz, tak túdi szaksi národ szvojo poszebno natúro i szvoje poszebne pravice má, stere je li z histórie mogóce vözlúcsítii i historio brodivsi je trbë vöszpoznati. V preminócsoto glédájcsse, na pamet zémemo priszestnoszt. Za toga volo iscsemo mi tak szkrbno száko dugovánnye, stero k preminócsoti i k prvësemi zsitki nasega máloga národa szlisi.

Zacsétek nasega národa, kak túdi szákoga národa v meglë histórie veszne. Ali záto nisterne gvúsnë dátkë mámo i szrečni szmo, ka szo nam té dátkë ruszszki szbrodjávi szbrodili vö, stere je némogóce z tém tözsziti, ka szkre Vógrov písëjo.

Po tom brodjenyi je gvúsnö, ka szo zse v Krisztusovom i predkrisztusovom cajtí v Európí v doszta mésztaj lüdjë prebivali, ki szo sze za Vende zvali i na primërnö viszikö sztubi kultúre szo sztáli. Od toga vendiskoga jezika je túdi vöpökázano, ka je në szlávszki, nego keltinszki jezik bio, tó je tisztí jezik, stero ga historicsárje za nájsztarësega jezika Európë drzsjö.

Zagvúsnö leko zémemo, ka szo nasi indaszny ocsáci túdi té jezik gücsali. Imë nasivi dvë velkivi vodë, Rába i Múra tó szvedocsi, ár szo tó práve keltinszke i në szlávszke recsi. Rávno tak szo keltinszke recsi Lindva (Felső-Lendva) i Dabra (Dobra). Vtëj mésztaj je moglo bidti nájrvo i nájkvëse szelëse nasi ocsákov. Známo túdi, ka szo tú indaszny gradóvnye bili.

Ka sze po létaj z tém vendiskim národóm godilo, od toga prevecs malo známo. Zsmetne, zvérne, vihërnate sztotinë lét szo prisle, te takzváni hip vandranja lüszta. Lüdjë i národje szo endrügoga pregányali, márgyali. Známo túdi, ka je v sésztoj sztotini za Krisztusom szlávszkoga plëmena lüszto prislo szë, i eti prebivájcsse lüdjë je pod szvojo oblászti szpraviti setüvalo. Tri sztó lét dugo, kak v cëloj szrëdnöj Európí tak túdi prinasz, je prevedno bojüvanje sztaló. Nasi ocsáci szo sze szlávszki jezik vcsüti mogli, nas vezdásznyí jezik sze je v tom zvérnö i vihërnatom vrëmeni mogo szpraviti. Ali ka je sztára národna vésznt në vesznola, z toga sze dá viditi, ka je národno imë „vend“ gorosztao, i ka je návcseni jezik szvojo poszebno formo dóbo, steri zednim tálom szvoji rëcs, nájrne pa z szvojim glászom kázse, ka sze je té jezik gücsëse lüszto z drügoga plëmena naródió.

V dévëtoj sztotini je prisö z szvojiimi lüdmí Árpád, zgrúntao je Vogrszki ország z tiszmi gránicami, stere szo do szlédnyí lét gorosztao. Priso je túdi Szvétí Stëvan krao, krszcsanzstvo je prineszo, i prevednomi bojüvanji je konec vrgo.

Nász intereszëräjo pitánya: Kak szo sze nasi ocsáci notrivcëpili v Vogrszki ország? Kak szo gücsali? Kaksi je bio nyúv kulturszki sztalús?

Na tá pitánya nájdemo odgóvrö, esí mo historicsne dátkë szkrbno brodili i zoprëtimi ocsámi ziszkáváli, ka nam szvedocsjio. Szrečni szmo, ka vorszacszkoj píszmárnici tak túdi v Körmendini v hercegönoj píszmárnici velka vnozszina z 13-te i 14-te sztotinë na nász osztánnyeni píszmöv gyeszte, v steraj je nasa krajina csesztókrát szpominána.

Ztëj píszmöv sze vidi, ka szo v tom dávnym cajtí prinasz lépi váraske bili. Kak váraske szo szpomináni: *Lindva* (zdaj Alsó-Lendva), *Murai Szombat* (csesztókrát túdi zímënom: *Belmura*), *Felselindva* (zdaj Felső-Lendva) *Dabronak* (zdaj Dobronak — Lendvavásárhely), *Dabra* (zdaj Dobra). Med vszëmi tëmi je Felső-Lendva bio te nájkvësi i nájkvësznési váras.

V nasöj krajini bodócsë vesznice szo túdi csesztókrát szpomináne. Zamerkánye je vrëdnö, ka med tëmi vesznicami gyeszto tákse z právim szlovënzszkim imënom i tákse z právim vogrszkim imënom, kakti: Várajafalu, Bükkalja, Rodohöc, Kovácsfalva, Ottóc, Pecsnaóc, Fejérvánfalva, Dankóc, Salamonc, Beznóc, Tivodorc, Alsó-Szalóca, Felső-Szalóca, Szent-Márton, Predanóc, Lihomér, Szebeborc, Szent Trinitás, Némëtfalu, Tissina, Györgyfia-Miklósfalu, Peszskfalva, Noszikkfalva, Bidonyfalva, Jakabfalva, Domonyarévú ind.

Zakaj má eden tao vesznic právo szlovënzszko, drügi tao pa právo vogrszko imë? Zagvúsnö záto, ár szo v tom ednom táli Szlovenje v tom drügóm táli pa Vögri prebivali... Rávno tó nam szvedocsjio vogrszka familjszka imëna, stera v píszmaj csesztókrát naprëpidejo. Z toga sze vidi, ka szo v nasöj krajini *Szlovenje i Vögri od zacsétkä maó vküprëmëszano prebivali*. Známo túdi, ka eden tao nasi lüdjë escsë gneszdën právo sztáro vogrszko imë má.

Csi je tó tak, esí szo nasi lüdjë od zacsétkä maó z Vogrinami vküprëmëszano prebivali, té je túdi gvúsnö, ka szo od zacsétkä maó znali vogrszki. I tak je moglo bidti, ár vtëj píszmaj níksegë szpömenka nega od toga, ka bi v toj krajini prebivájcsse lüdjë nëznali vogrszki; niti edna rëcs sze ne nájde, stera bi szvedocsila, ka tú në vögri, nego drügi jezik gücsëci lüdjë prebivajo.

Rávno tó nam kázsejo v stajerszkoj orszacszkoj píszmárnici bodócsë píszmë. Za pëlde volo gorí je zamerkano, ka szószedni Vögri dosztakrát pridejo v Radgonyo na szénye, gorí je zamerkano, kak velka váma sze berë od nëmski i od vogrszki kól (od szlovënzszki kól nega gücsa).

Po táksem je gvúsnö ka szo nasi ocsáci v 13-toj i 14-toj sztotini rávno tak znali vogrszki, kak gneszdën znájo i v Radgonyo pridócs szo sze rávno tak za Vögre szpoznali, kak sze v vezdásznyem cajtí za Vögre szpoznajo.

Ali pojmo z nasim brodjenyem dále. Z toga zdávnyega cajtá szo në szamo napiszáni szpömenki osztanolí na nász, nego zazidáni túdi. V 13-toj i 14-toj szo sze szpárvlae v Szoboti, v Martyanzi, v Szeli, v Veleméri, v Törmiseli i zagvúsnö túdi v Petrövci (Nedela), v Borecsi (Szv. Ana), v Felső-Lendvi bodócsë cërkví. I dobro zamerkájmo: velki váraske májo sztäre v 13-toj i 14-toj sztotini zazidáne cërkví; ali nega níndri na szvétí — në na Vogrszkóm, në na Stajerszkóm, në na Nëmsskóm — krajine, stera bi telko *teszszicszki* sztári cërkev mëla, kelko ji nasa krajina na ednom küpi má. I té cërkví szo në prószne cërkví, nego szo lepö v stilüsü zazidáne i z sztënzszkimi (fresko namálanimi) képi osznájcsene.

Té cërkví nam ocsiveszno szvedocsjio, ka je nase lüszto v tom indasznyem hipi vrëmena na visziköj sztubi kultúre sztaló. Ár kaksë lüszto szí dá cërkví zidati? Vëndar tó divgye, zaosztányeno? Gyelibrár në. Nego tiszto, stero dobro obcsütínosz i zselénye má za kultúro. I szamo kultúrno lüszto szí dá cërkví vönámálati, ár zná, ka je tó lepö, i radúje sze lépöti.

Poszebno zamerkatí moremo, ka szo té cërkví në na goszpcöszki sztroszjak zidáne i málane. Szelszko cërkev je edna zszënszka dála zidati, martyanzsko pa Erazmus plëbános, té nas indasznyí znameniti cslovek, koga zsitëk bi nam zselnö bíló szpoznati. Csi pop cërkev dá zidati, tó telko znamenúje, ka je pop vrëden cslovek, ali telko túdi, ka je lüszto vrëdnö i kultúrno, ár je pop li z lüsztvinszkov pomocsöjöv mögöcsi cërkev zidati.

Po táksem znóvics i znóvics moremo tápokázati na isztino: v 13-toj i 14-toj sztotini je nase lüszto na prevecs visziköj sztubi kultúre sztaló i v velköj dobróti je zszívö.

Kaksa je bila ta kultura? Szlovénszka? Nindri niti edne piknye ne najdemo od szlovéncsine. Próttomi stajerszki krónikáske od szószedni Vógrov pisejo, Radgoncsárje od szószedni Vógrov gucsijo, steri knyjim na szénye hodijo. Té nase cérkvi Aquila János zida i mála vó, ki v vogrszkom gvanti hodi, vogrszke szvéce i dogotke z vogrszke histórie mála na széne.

Gvísno, ka je tá nasa kultura vogrszka kultura bila. Nasi ocsáci szo vogrszko kultúro vszivali.

Kakstécs mo brodili i szí premislávali, némremo na drúgo izstino pridti, liki na eto: *v 13-toj i 14-toj sztolini je nasa krajina od vogrszke kultúre rávno na telko — csi bole nê — prehodjena bila, liki vvezdásnym vrémeni, nasi ocsáci szo pred sészt-szedem sztó lét zvón szlovénszkoja jezika rávno tak gucsali vogrszki, liki zdaj gucsijo.*

Za tém pojmo pá z nisternov sztolinov dale, khipi vrémena vadlúványzske reformácie. Katolicánci i protestánci, száki z drúgov okóv gléda na tó gibanye cslovecsanzta, ali tak miszliko nikomi nezamerímó, gda tak právimo, ka je tó zmozsno, csi zévét i vsze dúse prehodécsé gibanye cslovecsanztva biló. Kaksi tao je mélo nase lúsztvo vtom velkom dúhovnom gibanyi? Dokumentje toga hípa vrémena pred nami lezsjio, v knigaj szo vópostampani. Z téj dokumentov sze vidi, ka je vsavármegyóvyszki tao nase krajine vzcsetki 17-te sztoline gorzéjo nóvo vadlúványe. Pitati moremo nadale, kaksega plemena lúdjé szo tó vcsinili? Iména protészanski prédikátorov szo vópostampána. Eta iména nájdemo: Perlaki Márton, Bereczky Péter, Zalay Márton, Miklósi Simon, Domjáni Mihály, Zsilavec András, Sósarics Mihály, Szkarics Gáspár, Perniárd Péter. Tá iména szo pá ali zcsiszta szlovénszka, ali zcsiszta vogrszka, tújinszkoja nega med nyimi. Z toga sze vidi, ka szo nase ocsáke z tála vogrszkoja, z tála szlovénszkoja pleména rodjeni prédikátorje nagnoli na nóvo vadlúványe. Ali vtéj vnógi dokumentaj nindri niti edne recsi nega od toga, ka bi med nyimi rázlocek bio, ka bi sze Szlovenje odlócsili od Vógrov.

Pitajmo nadale v kaksem jeziki szo prédgali i z nasim lúsztvom gucsali téj vogrszki imé majócsi prédikátorje? Ne vójrjem, ka bi, naj példo denem, Bereczky Péter, ki je z Vogrszkoja priso v Vizlendvo, znao szlovénszki. On je zagvúšno vzcsetki vogrszki prédgo i li szlédi je sztópo prék na szlovénszko prédgo, kak sze tó vvezdásnym vrémeni túdi godi. I lúsztvo je nyegovo vogrszko prédgo zagvúšno razmilo, ovak bi nê sztópilo prék na nóvo vóro. Vê pa známo ka je reformácia nászhaj navékse záto doszégnota, ár je bozsa szlúzsba vtáksem jeziki bila drszána, steroga lúsztvo razmi.

Ka szo nasi lúdjé vtom hípi vrémena popolno znali vogrszki, na tó vecs direktni szvedosztvov túdi mámo. Zgódiło sze je v 1623-om léti, ka je v Pápo pred kalavinszkoja szuperintendesa niksza tozbsa prisla próti odzgora imenovanami Bereczky Péteri. Na tó sze je szuperintendens, po iméni Pathay István na pót szpravo i z szeov zévsi óspóroša poiméni Kanizsai Pálfi Jánosa sze je k Szvétómi Gyúrgyi (Vizlendva) pelo. V nedélo szepetembra 3-jea szta prisla szé rávno té, gda je lúsztvo v cérkvi biló. Pocsakála szta konec bozse szlúzsbe, i gda je lúsztvo vóló z cérkvi, pred nyé szta sztanola i vó szta je odpítala v dugóványi notposzlané tozbsa.

V kaksem jeziki je gucsó Pathay István i Kanizsai Pálfi János z tém lúsztvom? Té jezik je szamo vogrszki jezik mogo bidti. Po táksem je gvísno, ka je lúsztvo znaló vogrszki.

Zvszega toga sze vidi ka szo nasi ocsáci v 16-toj

i 17-toj sztolini rávno tak znali vogrszki, csi bole nê, kak vvezdásnym caji znájo.

I zdaj na szlédnye vktúpzévi koncni nászhaj nasega brodjenja, izstina je eta: *nas národ od gyezero lét mao gucsi vogrszki i szlovénszki.* V tom dugóványi od gyezero lét mao níksega premenýványi nega. Vogrszcsina je nê skódiła szlovéncsini, i szlovéncsina je nê skódiła vogrszcsini. Národno netrpilvoszt, národno sztiszkávanye i pregványanye je tú niscse nê pozno.

Po táksem je nas národ od gyezero lét mao dvá jezika gucsécsi národ. Vogrszki jezik je nas kulturszki i vérsztvinszki jezik, szlovénszki jezik je pa nas dományi jezik bio.

Je tó kaj csúdnoga, ka mi dvá jezika mámo? Nikak nê. Tó je nasa prédnyoszt, tó je mrsalo nasega napréidénya. Z toga ide vó velka nágibnoszt nasega lúsztva na napréidénye, na kulturo.

I zdaj, ršzen naszlédnye, poglednimo malo okóli v Európi: dvá jezika gucsécsi lúdjé szo nê tak na rétki, kak bi cslovek miszlo. Nasa zslájta, v Némskom országi prebivájócsi Vendi, od doszta sztó lét mao brezvógyemánya vszi némski gucsijo i dónok szo szvoj materni jezik od 1500 lét mao gorobdrszali. Rávno tak v Angluskom országi prebivájócsi Velszi zvón szvojeja maternoga jezika angluski túdi gucsijo. Pa ji doszta jeszte, szkoron eden million. Lloyd George angluszki prédnýi miniszter je túdi velsz i vszvojoi mládénoszti je versuse píszo na szvojem maternom jeziki. (Prisztranno naj bóde povédano, Velszi szo túdi nasa zslájta, ár szo sze túdi z velkoga keltinszkoja národa szpódiłi.) I tak szo na Svájcerszkom bodócsi Rétorománje, ki zvón szvojeja maternoga jezika némski ali pa taljanszki gucsijo. I tak szo vszóverszkom krají Európe prebivájócsi Fini, kéj szkoron 3 millión jeszte, po táksem primérno velka vnozszina i dónok véksi tao lúsztva zvón maternoga finszkoja jezika, svéduski jezik túdi gucsi i razmi. I protómi, ka je té národ vise 100 lét pod ruszuskim ládanym bio, dónok sze je nê kruszuskój kulturi préknoszno, nego je szvojoi prvóso svédusko kulturo obrzso.

Kakoli sze gucsi eszi ali pa tá, gvísna izstina je eta: *mi gyezerólétno kultúro mámo, tá kultura je vogrszka, ali niti edne piknye szmo nê zgúbili záto, ár szmo zvón szvojeja jezika vogrszki túdi gucsali.*

*Pouszéd je odúrno krícsno szmejavanye,
Prijetno pa pouszéd tó csedno znásanye.*

*Na vcke ne trpi nikáksa nevola
Znetrpilvosztjov sze povékša nevola.
Bojdi tak trpiti, eti vszi trpíjo;
Ali po vrémeui pá radoszt dobíjo.*

*On szí dobro nescse, ki sze nescse vcsiti;
Ki sze pa rad vucsi, haszek má dobíti.*

*Kvára sze tak ógues, csi csedno kebúzjes;
Vkvár pa tak znás szpáduoti, csi ne verosztljjes.*

*Csi verno, szkrblivo szpunis tvoje dèlo,
Serdce de ti tak mér i pocsinék mélo.*

*Tak bós zsiuvo, kak sze v mládoszti navádís;
Tak li v nébo, ali v te peko zavádís.*

Baria Mihály.

Vkanjeni zarocnik.

Zserlák Nancsika csrnkaszta deklina bila z lépov bélov kózsov, z bársonszkimi ocsáni z csrnimi ozmicami i mále na kús sztojčese lampe méla. Ona je né táksa deklina bila, ká z kitov scsé sztára grátati. Né je szramotlívno z ocsni nakla glédala, csi je stoj od zsenitva gúico. Vnógokrát je miszllila na mozságyemánye, szigdár sze nyěj od dobroga mozsá zsenyalo i od lépe hizse, stero bi ona za nászladno mészto znála napraviti. Pa gda ju Grbén Stévan oproszo, szrcé nyěj na glász klepetalo i z dobrov volov je nyemi obecsala, ka de nyegova zsána.

Te sészt sztopájov viziki mladozsénc je veszélo pogledívno szvojo snéjio.

— Zsé szam náma poiszko edno hizso — pravo veszélo Stévan — za fál náma odájo, pa je právi paradizom. Súrki dvor, máli ogracsek, okna proti szunci na cészto glédajo.

— Oh da je to vugodno! právi Nancsika.

— Hizsa je mála, ali náma doszta hizs tak té trbé.

— Tak je — odgovori Nancsika — v máloj va túdi mészto méla.

— Szamo mo trjé: múva dvá i moja tetica Cila, stera tak dobra bila i obecsala, ka de tecsasz pri náma, dokecs sze moja zséna vpóti v pelanyi vérsztva.

— I moj ocsa i moja mati i moja bratána, tá sziróta Katica — právla Nancsika po nebatrívnom glászi.

Stévan z csúdivanyem na nyó pogledno i escse ocsi i lampe zódro.

— Ka? pita z réznim glászom.

— Jasz sze nebi znála odlócsiti od mojsa ocsa i od moje materé — právi Nancsika z nyénimi velkimi csrnimi ocsáni proszécno glédájocsa na nyénoga zarocnika — mati szo szlaba, betezsana, i od toga mao, ka szo sze ocsi mojsi ocsi oszlabile, obádva od méne pomócs csákata; gyeli Stévan, brezszrcsoszst bi biló od mojsi sztarisov sze odlócsiti, Katica je pa plantava, pa száma sze túdi nevé rániti.

Stévan sze zoszago; deklina je vcsaszi vpametivala, ka sze to nyénomi zarócsniki ne vidi; zsalozst ju prijio i tak sze nyěj vidló, ka sze med nyima táksa globocšina odprla, stera sze vëndar vigdár véc ne dá zaszipati.

— Kapa? tó scsés, ka bi tvojo célo rodbino k náma vzéo? pita Stévan po szkoron grobianszkom glászi.

— Stévan! Stévan!

— Edna je betezsaszta, te drúgi szlépi, trétja je plantava! gucsí dale z trúcanim szmějom. Né, Nancsika né; méj pamet, ne zseli od méne táksa norio. Jasz tebé zémem, né pa na tvojo célo zslájto. Nega táksega mozsoga, ki bi vtó privolo.

Deklina gorisztáne i etak odgovori:

— Gyeli Stévan, kákša zséna bi grátala z tákse deklina brez szrcá, stera bi szvoje sztarise povgla, ki szo ju z szmetním trúdom gorzránili i od mozsá bi z radosztjov prijéla vsze dobróto, z stero bi szvoje sztarise vózaprla?

— Eto szakša deklina vcsini.

— Né tak, Stévan; né vszáká; denem példo, stera je v táksem sztáliscsi kak jasz, táksa némre vcsiniti. Po táksem tvojo méni porócseno rokó némrem vzéti. Szlobodno szí isceses drúgo.

— Drága Nancsika, poszlúni me; tó nemáram, csi tvojim sztarisom gyér blúzi k náma mészto poisceva, na gvant i na sztrosek nyim túdi rad kaj dam; ali tó plantavo Katico —

Nancsike ocsi szo od csemeróv blízketale, lice szo nyé oszervgývile.

— Niti edne récsi né véc! krcsi. Tó ne dopúsztim, ka bi moji sztariske tak drzsáni bilí, kak kódiske i dokecs bi jasz vsze zadoszta méla, nyima bi poszebno szálás drzsála i bi vópogodila, pocsen sze nyima na száki dén gyészti dá. Za toga plantavoga kódisa sze túdi jasz morem szkrbėti i naj me Bóg tak blagoszloví, ali pobíje, kak mo sze za ete szrmáke szkrbila.

— Ali víš, Nancsika, bógsce bi biló csi...

— Jasz tak miszlim, ka náma né vrédno od toga dúzse gúicsati. Zató miszlim, Stévan, dobríva prijátela szí bódeva. Nemo te dúzse múdila, zbógom!

I z táksem drzsányem odide, da bi kralica bila, né pa edna szrmaska deklina. Zató sze dónok sztarala i dúgo na mlo gyókala, gda je zacsúla, ka je Stévan Kószovo Júlo zarócsio, Júla je edna túcsna dékla bila i méla je edno bogáto tetico, po steroj je céli erb na nyó glédo.

— Nikaj sze ne sztaraj, drága Nancsika, — pravo je Vúmles Mátyás, eden szigdár veszéli mladozsénc, kí je v prijátelstvti bio z Nancsikov i kí je zse véc lét po Nancsike sztopáj hodo. Stévan né vrédem, ka bi ti na nyega miszllila. Tak bi nyémi rad glavó sztrószo.

— Ne sztaram sze jasz za nyega — právi Nancsika — ali tak idó dene csloveki, csi z nyegovi vnógi lépi tróstov nikaj nede.

— Jaj csi ti itak szigdár na Stévána miszlis, té ne vúpam tebé píttati, csi gli tó zsé dúgo na gyeziki noszim.

— Szamo pitaj batrívno — ráta ga Nancsika.

— Gyeli, zató, ka sze Stévan ozséno, pa escse za péneze tó vcsino, tí zató nescses na szvoj céli szítek za deklino osztáti?

— Tó sze razmi, ka né! právi bisztro deklina.

— Zná bidti, ka je escse rano moje pitanye, ali dúzse némrem zadrzsávati; tó pítam od tebe, gyeli scsés moja zséna bidti? Csákaj escse ne odgvori, prvle poszlúni naj ti vsze povém, ka mi je na szrdci. Né szam bogat, ali telko znam pripraviti, ka náma nászladní dój szprávim. Jasz pa tó zselém, ka tvoji sztariske pri nám morejo bidti i Katica, tá sziróta bléda deklina túdi.

— Oh, Mátyás!

— Vis, jasz ti ovádím, eto zató vcsinim, ár szí k tebi szlísijo. Jasz szam prószti i razkriti cslovek. V mojo récs sze szlobodno zavúras, tó obdrzsim. Tebé tak z cisztoza szrcá lúbim, ka bole lúbiti némogocno, vóren i dober mózs ti bodem v mojem célom szitki, naj me tak Bóg pomága.

— Kapa csi bi jasz dónok táksi odgvór dála, ka te nescsem za mozsá?

— Té tak osztánem, ár drúgo nigdár za zséno ne zémem. Jasz szam né táksi cslovek, kí sze v száko lépo deklino zalúbim. Jasz ednók lúbim, ali eto za méne nepremenlivo i órocsno.

— Csi je tó tak, té je najbógse, csi vcsaszi privolim, — odgvori Nancsika z szmějom, i v vcsáj szo sze nyěj szkúze veszelgyá szkazstúvale.

— Pa rúszen?

— Kak pa nacsí!

— Naj te Bóg blagoszloví moja drága mála zséna! Kricso Mátyás od radosztí.

Pó léta je minólo po tom zgodnyeni, gda sze Stévan pa Mátyás na szeléznici szrécsata. Mátyás sze jáko mizro poklono, ali Stévan prevcs pri gucsí bio.

— Dober dén, Mátyás, kak kaj tvojoj zseni ide?

— Zaválím, dobro.

— Kak szo pa ti sztariske, pa Katica?

— Miszlim, ka nyim túdi dobro ide, ár szva zsé dvá kedna od nyí niksi glász né dóbila.

— Nê szta glászi dôbila? Jasz szam tó miszlo, ka szte vszi pod ednov sztréjov.

— Ka bi bili. Nigdár szo nê znâma pod ednov sztréjov zivîli. Z ednim kôdnom pred gosztûvanyem szta lëpo ôrocsino dôbila i szta szî edno sznajzno hiszo kûpila. Tiva sztâriva tam zivîta, vecsokrât náj poglédnata i nigdár k nâma z prâznimi rokâmi ne prideta.

— Részén? pita Stêvan, navelci glédavsi. Pa je tó isztina? Pa kelko dôbita, sesém praviti, kelko ôrocsina zadene?

— Miszlim, tak 40 gyezér raniski.

— Oh vrâg! kricso Stêvan, tak je zmêsan grâto, ka sze szpozâbo, ka sze ne sika tó praviti. Tê pa tvoja zsêna dônok bogâta.

— Jasz szam nê vrêdnoszt, nego dobro zsêno iszko, moja zsêna brezi ôrocsine tûdi kincs — pravo Mátýás.

— Ali je kaj znâla od ete ôrocsine, da szam jasz za nyôv hodo?

— Tak miszlim, ka za nisterni dnî, ka szî jo tí povrgo, szo nyêj na znánye dâli.

— Sto bi tó miszlo? Ali zâkoy mî Nancsika nê povêdla? Dobro je znâla, ka szam szamo zâto odsztópo, ár szam nyêne roditele nê sto pri meni drzati.

— Jasz tak miszlim, Nancsika tvojo lûbêdnoszt stêla szpoznati, odgôvoro Mátýás, pa sze nyemi v ocsâj szmêj szkâzûvo. Jasz szam od vrêdnosztî tûdi szamo po zsenîdnî zvédo.

Stêvan od csemerôv zobê vkûpsztiszno.

— Kapa, Stêvan, tí szî sze nê oszêno?

— Ka bi sze nebi, csi je tó tûdi zsenidev, ka je cslovek kednoma ledênomi brêgi privézani.

— Tak szam csûjo, ka tvoja zsêna bogâta.

— Hm, lëpa ôrocsina na nyô glédala; ali nyêna tetica, tâ sztâra compernica szî nika zmiszli, pa je tâksgêja pojbebslovka za mozâ zêla, ka bi nyêj leko szin bio i na hitro szta vsze zapravila. Edno nêmasztó sztvâr szam za zsêno zêo, stera niti telko nêma, ka bi szvojo nêmasztoszt zakrila.

— Jâko sze mi mlis — pravo Mátýás.

Mátýás je povêdo szvojoj zsenî, kak sze nyêni indasnyî zarocsnik vkano.

— Lûblêni Mátýás, právla Nancsika, nigdâr nebi vôrvala, ka bi on tak prâzne glavê i szrcâ cslovek bio. Oh, kak szam rada, ka szam tvoja zsêna grâta. Z Stêvan nebi nigdâr blâjzsenâ bila.

A nemzeti kisebbségek kérdése.

Az entente-hatalmak, mikor Európa új államait megalkották, jól tudták, hogy ezekben épp úgy lesznek nemzeti kisebbségek, mint ahogyan voltak az osztrák-magyar monarchiában. Épp azért e kisebbségek jogait Lengyelországban, Csehországban, Romániában és Jugoszláviában még a békeszerződések megkötése előtt szerződésileg biztosították. Ezek az államok e szerződésekben kötelezték magukat, hogy a kisebbségek jogait törvénybe iktatják, ami azóta minden államban meg is történt.

A kisebbségi jogok 11 cikkben vannak összefoglalva. Az első cikk az állampolgárságra vonatkozik, a 7-ik cikkben kezdődnek a nyelvre és vallásra vonatkozó jogok. Ezek szözerint így szólnak.

7. cikk. Minden jugoszláv állampolgár faji, nyelvi, vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezi.

Vallási, hitbeli, vagy felekezeti különbség a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen: nyilvános

állások, hivatalok és méltóságok elnyerése vagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében egyetlen jugoszláv állampolgárra sem lehet hátrányos.

Egyetlen jugoszláv állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallási életben, a sajtó útján történő vagy bármilyen közzététel terén vagy a nyilvános gyűléseken.

A jugoszláv kormányának a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó intézkedését nem tekintve, a hivatalos nyelvtől eltérő anyanyelvű állampolgárok nyelvüknek a bíróságok előtt akár szóban, akár írásban való használata tekintetében méltányos könnyítésekben fognak részesülni.

8. cikk. Azok a szerb, horvát, szlovén állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi szerb, horvát, szlovén állampolgárok. Nevezetesen: hasonló joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használják és vallásukat szabadon gyakorolják.

9. cikk. Olyan városokban és kerületekben, ahol a hivatalos nyelvtől eltérő anyanyelvű állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a jugoszláv kormány a közoktatásügy terén megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni avégből, hogy a gyermeket az elemi iskolákban saját nyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés nem akadályozza a kormányt abban, hogy a hivatalos nyelv oktatását kötelezővé ne tegye.

Azokban a városokban és kerületekben, ahol jelentékeny arányban laknak oly állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezeknek a kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazoknak az összegeknek élvezetéből és felhasználásából, amelyek a közbizonyos terhére állami, községi vagy más költségvetésben nevelési, vallási vagy jótékony célra fordíthatnak.

11. cikk. A Szerb-Horvát-Szlovén állam hozzájárul ahhoz, hogy amennyiben a megelőző cikkek rendelkezései oly személyeket érintenek, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezek a rendelkezések nemzetközi érdekű kötelezettségek és a Nemzetek Szövetségének védelme alatt fognak állani.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa minden egyes tagjának meglegyen az a joga, hogy a Tanács figyelmét a kötelezettségek valamelyikének megsértésére vagy megsértésének veszélyére felhívja és hogy a Tanács oly intézkedéseket fogantathasson és oly utasításokat adhasson, amelyek az adott esetben alkalmasoknak és hathatósaknak mutatkoznak.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam azonkívül hozzájárul ahhoz, hogy abban az esetben, ha ezekre a cikkekre vonatkozó jogi vagy ténykérdésekről véleménykülönbség merülne fel, ez a véleménykülönbség nemzetközi jellegű vitának tekintendő.

Ismétlem, ezek az alapelvek be vannak vezetve a jugoszláv törvénykönyvbe, a mi népünknek tehát nemcsak isteni és természeti törvények alapján joga van nyelvéhez, melyet magáénak vall, hanem tételes emberi törvények alapján is. Joga van azt a nyelvet, melyet magáénak vall, a magán- és üzleti életben, összejöveteleken, gyűléseken használni, joga van e nyelven újságokat, könyveket kiadni. Joga van ahhoz, hogy gyer-

mekeit az iskolákban saját nyelvükön tanítják. Joga van a saját nyelven fejlesztendő kultúra részére államsegélyhez. Kötelessége azonban abba belenyugodni, hogy iskoláiban az államnyelv mint kötelező tantárgy taníttassék. Sőt nekünk, Magyarországon élő vendeknek, az Amerikában élő vendeknek nemcsak isteni és természeti, hanem tételes emberi törvények alapján is jogunk van örködni afelett, hogy egy kisszámú nép a hatalom túlsúlyával el ne nyomassék, nyelvtől meg ne fosztassék, át ne idomíttassék, melynek szándékát a krajnaiak lapjaikban és könyveikben oly sokszor hirdetik. Csak egyszer már ennek a krajnai örületnek legyen vége, annak az örületnek, amely a „szlovén” szó egyenlőségére és a két nyelv rokonságára támaszkodva, nemzet- és hitelhagyott prozelitákat akar nevelni és pedig akarja azt néhány év alatt a hatalomnak, az átlátszó csaláldságnak, a nyomorgatásnak minden eszközével.

E törvényeket az entente-hatalmak is garantálják. Főleg ebből a célból alakították meg a Nemzetek Szövetségét, amelynek központi irodája Genfben van. (Szeretariát Général de la Société des Nations à Genève.) És joga van minden nemzeti kisebbségnek, ha jogait nem respektálják, ide panasszal fordulni.

Sőt az entente-hatalmak ennél tovább is mentek. Jól tudták azt, hogy a hatalomra jutó új elemek a terror és rémisztetőközzeivel fognak dolgozni, azért megalkották az úgynevezett Népszövetségi Uniót, egy nem hivatalos, de társadalmi szervezkedést, amelynek milliókra menő tagjai vannak Amerikában, Angliában és a kontinens minden államában. E szervezet központja Brüsszelben van (Union international des Associations pour la Société des Nations). Tagjai és különböző alcsoportjai elsősorban és főleg a nemzetiségi kérdéssel foglalkoznak; azt tanulmányozzák és a társadalmi szervezkedések súlyával akarják megvédeni a kisebbségeket a reájuk nehezülő hatalom túllkapásaitól.

Vannak tehát eszközök és módok a kisebbségek védelmére. Kétségtelen azonban, hogy mindezek csekély értékűek, ha nincs meg a népek magának erős népi öntudata, ragaszkodása ősi egyenlőségéhez és szilárd akarata önmaga fenntartására. Ezt viszont csak egyeseknek, a nép kiválóbb fiainak törhetetlen férfiasága garantálhatja csak.

Katholicsánszтво v Jugoszlávi.

V Jugoszlávi 46 $\frac{1}{2}$ -os pravoszlávok i 37 $\frac{1}{2}$ -os katolicsáncok prebiva, po táksem je katolicsáncov né doszta ménye, kak pravoszlávov. Dönök ka sze godi z katolicsáncami? Né dávno szo katolicsánszki püspecke v Zágrábi gyűlés drszali i od vnógoga bantüvanya szo eden memorandum poszlali v Belgrád. V tom je naprdáno ka drzsávna oblászt katolicsánszke drüstve i organizácie pregánja. mladézen pa od cérkvi odtüjiti nakánüje. Dugo lét gorsztojéce katolicsánszke solé szo znicsana. Miniszter szam dá vadülványszke knige vküposztávlati po nyegovói vól. Naprdé je dano nadale, ka je kormány imánye katolicsánszke cérkvi za agrárno reformo prékzéo ali né je esinio tákse z imányem pravoszlávské cérkvi. Naprdé je dano, ka kormány i pravdenszke knige szamo pravoszlávské szvetke poznajo, katolicsánszke né i ka drzsáva trpi prevedno simfanje ogrizávanye katolicsánszke cérkvi.

Do etiga mao je té memorandum szamo telko doszégno, ka belgrádszke novine tém bole simfajo na katolicsánsce.

Kak je znáno, Pribicevics je próti katolicsánszvti takzvánó národno cérkev organizérov. Tó je szamo prilika, ár tá národna cérkev ne cíla na drügo, kak na pravoszlávno cérkev. Z esízta sze vidlo tó, da sze je csehszka národna cérkev v Karlovtizi z pravoszlávskov cérknov vjedinala.

Rávno tak déla Pribicevics z greskim katolicsánszvtom. Z szaksé féle prilikami je vardéva prékspraviti v pravoszlávsko cérkev. Nyúvoga püspeka je natelko pregánjo, ka je on öd rimlánszke szvété sztolice szvoje premesztüvanye v Ameriko proszo.

Pribicevics je v Zágrábi pravoszlávsko teologio gorposztavo, pa v céloj okróglini nindr ne prebiva pravoszlávsko lüsztvo.

Pribicevics tüdi na tom déla, naj sze v Belgrádi katolicsánszko érsekszto gorposztávi. Previdéce je, ka je tó edna nóva zanka próti Zágrábi. Ali rimszka szvété sztolica sze na tákse níkak nescse nagnóti.

Gda je rimszka szvété sztolica z ruszami tanácsivanye drzsála od vküpvézanya ruszuske cérkvi z szvetov sztolícov, v Belgrádi szo sze nepremérjeno razdreszellli, ár oni ruszusko cérkev k szrbszkoj pravoszlávskoj cérkvi naménijo prikapcsiti.

GLÁSZI Z AMERIKE.

Szlovénszka kultúra. Szlovénszskoga národa kultúra sze zdaj ednök zácsa naprdétszkatí. Kultúra je szvoje korenýe vöpsztilta med szlovénszkim lüsztvom kak eti v Ameriki rávno tak v szvojoj rodjenoj domovini na vögrszkoj zemlé. Nas národ je v vöri pogübelnoszti szpozno, ka more níka csiniti, csi sze nescse poszrdéti dati od tühincov i od oni odávcov, ki szo tó nevolo na nász pripelali. Szamosztrádnosz — stero tó znamenüje, ka sze cslovek szám posztrasüje — je nigárd né dobro i hasznovitno naszledüvati. Naprdé tüdi moremo glédati i né szamo na ono vrémen, v sterom zsvémogo. Zdaj, gda szmo v velkoj potrebinsi za nase szlovénszko gorobzstanénye, potprlivo délamo vszi, naj naprdérido v nasoj szlovénszkoj kultüri, ár je tó tisztí kincs, stérogá eden národ nájböle gorécsé potrebüje. Edno veszéo naprdénye v tom gyeszte, ka sze nase déca zácsa szkrbéli za nase sztáro szlovenscino, za nase szlovénszke zgdbe i histórie. Vszí szo szpoznali, ka nase velke csrbine vözbrüszi i vöpgladüti moremo.

Z veszéljom vidimo, ka je nase szlovénszko lüsztvo szploj nácsise cíle pred szébe posztávilo, kak szí je doszta nasi neprdételov míszlilo tak stimavsi, ka sze szlovénszki národ z szvoje kultüre szpozábí, csi tak, ka na drügo roké pride. I mészto toga, ka sze je zgdílo? Nase lüsztvo je esce nigárd né tak trno za szlovenscino kricsalo, kak pa zdaj, gda vidi, ka tühínszke roké ceséjo nase indasnye imánye vkrajzéli, okradnoti. Zdaj ednök nase lüsztvo szvoje récs gorzldigne i právi: etak mao, ali dale né. (Amerikanszki Szlovenscov. Glász).

Nasa jákoszt, nase pravice. V „Amerikánszki Szlovencov Glászi“ eden piszárnik z osztrimi recsámi nazájvrze v Kleklvi Novinaj próti násemi národi gor-priheseno nikso tózsbo. Med drúgim etak pise :

Vogrszki szlovenci szo v toj preminócsój bojni gli tak sli notri v ogyen i na szmrť, kak pa Krájnci.*) Na zapóved szvekloga kralá, steroğa szo lúbili i nyémi, véni bili, szo tamnyáli szvoje sztarise i szvojo lúbéno decsico i szvojo zšéno, bránit szo sli szvojo domovino, gli tak, kak Krájnci). Po táksem szo szi túdi rávno vsze tak zaslužsili, kak Krájnci. Zaslužsili szo szi szvoje vogrskeszlovénszke pravice, tó je nas materszki gyezik. Nedúžno vóprelejána krv nasi vogrskiszlovénszki bratov krcsi, naj sze nasi pravicsni cíli szpunijo. Prekléti na vekte naj bóde, steri zničsáva nedúžno prelejána krv i odávle naso lépo domovino. Záto nam je pa potrešno drági vogrskiszlovénszki brati ino szesztre za tó prelejána krv sze vojskúvati i né zaszpati, ár nam tá krv prszéga za nase pravice. Nasa dúzsnozt je sze *szkrbėti naj nam ne préjédo nase pravice. Za tó délo i tó cíle je edno potrešno: lépo bratovszko vkúperdrzsánye. Vszí moremo za nasimi pravicsami glédati i za nyé sze szkrbėti. Vúpati i vórvati moremo v nasi voditelaj, tákse pa moremo povrsti, steri szo né na právoj póti. (Amerikánszki Szlovencov Glász.)

Jubileum Prvoga Szlovenskoga Bratovcsive Pomágájócséga Drústva. Prvo Szlovénszko Bratovcsine Pomágájócsé Drústvo, stero sze je v krátkom vrémení deszét lét od 41 kotrig do 1400 kotrig gorizdelato i stero zšé sészť fiókov má v rázlocni varasáj Amerike, je juniusa 4-oga szvetilo szvoj deszétlétén jubileum. Triszót lúdi je bílo nazócsi v drústvénom halli, steri je z amerikánszkimi i vogrskimi zászťavani lépo osznajseni bio. Jáko lépi szvétek je bio, na steron szo nájnznamenitési i prestimanési lúdjé Bethlehem varasa nazócsi bíli. Gucse szo drszali: Serfetz Károly kak predszednik, dr. Stiegler Ernő luteránszki farar, kak odebráni pozdráványá mester, A. H. Buck prédnýi szekretár trstve kámre, Major Yeakle od oblásti, Konkolics Károly histório Drústve napredávavsi, G. H. Reussner varaski tanácsnik, Ch. T. Hess od Wibur Trust Co. íabrike, Gosztonyi Károly, A. E. Anderson voditel ognýárov (túzoltó), Friedmann Vilmos od vogrskoga Társalgó Egyleta, Kornfeld József od Verhovay Egyleta, Eppinger od katolicéánszkgoga Kapisztan Temploma, Neimeister Stévan od szlovénszke katolicéánszke cérkvi, Kólossa Miklós od luteránszke cérkvi, Persa István, Koczén Iván od Národnoga Tanácsa, Nagy Emil od vogrské kalavinszke cérkvi.

Z velkov radosztjov i zadovolnosztjov szmo cstéli, z kaksimi lépmi i prestimájócsimi recsámi szo pozdrávali těj goszpódje nase lúde. Nasi amerikancársje szo szebi i szvojeni národi rěšen velko postenyé szpravili. Mi z zdignyenim szrcóm i z gizdávov obcsútnosztjov glédamo na nyi i vúpamo sze, ka pride cajť, gda do oni túdi z táksim obcsútnenyem glédali na szvojo — zdaj túzsno i pobito — száro domovino.

Zavéza Vogrszki Szlovencov je z Amerike edno z csrnov mrelov obszútkano vogrskozo zászťavo poszlála vogrskozmi kormányi. Csrna mreła de szamo té dolizéta, gda sze nasa krajína nazájszprávi v száro gyezerolétno krilo.

POLITICSEN PREGLÉD.

Od dvá mészeca mao sze je politicsen horizont Európe sztrasno okmicso. Pogúbeo v szebi noszčési oblácke sze zdigávajo szeposzédik. Porazménye, poclovecsé mislěnye, stero bi doszta milliónom lúszťava olěsenye moglo prneszti, sze li némre szpraviti lúdjé i národje — né ka bi sze priblízšávali k endrúgomi — sze li dale odlócsio.

Angluszki orszáj scsé porazménye szpraviti i prevedno icsece poté, stere bi szé pelale, ali né je mogócsi szvojo volo prékprineszti. Poincaré je mocnési, kak Llóyd George, Francúzki orszáj nadaljáva szvojo politiko, i neszmileno térgya od Němskoga orszája vónavršeno neszmerno dácsvo, povrněnye bojnszkgoga kvára. Prvédcé je, ka Francúzki orszáj telko zláta scsé z Němskoga orszája vózpréšati, kelko je mogócsé. Francúzki politikuske vidijo, ka tó nyim túdi nede na haszek, ali odúrjáványe zšivé v nyim i na níkoj scséjo szpraviti Němski orszáj, nyúvoga najvėkšega potivnika. Němski pėnezje szo globoko szpadnoli i rávno tak vogrszka koróna. Ár Francúzka politika láda v Csehszkom orszáji i csehi, kak dobri podréparje tó csinijó, ka nyim Poincaré zapovėda. Csehi sze prestimajo, ka szo oni tó Vogrskozmi orszáji, ka szo Francúzi Němskozmi orszáji. Csehi szo zámán vardėvali vogrské pėnezje dojpoteziti. Za nisternim dněvom szo sze pálik mocno zdignoli.

Tóvrszko pitánye túdi neszťanoma nóvo záglozdo bije med Francúze, Taljáne i Angole. Pri Konstantinápoli sze túdi níka prprávla. Groska vojszka scsé obszéšiti té varas.

Velka pitánye, stera cslovecsansztvo na dvá tála razlócsijo, sze túdi od dněva do dněva bola vóospicsijo, i osztrěse szkazústjejo.

V Němskom orszáji národno mislěnye v bojni sztoji z socialisťcsním mislěnyem i v toj bojni je zšitek zgbúo Rathenau, zvněšny miniszter. Jeli bi né mogócsé bílo tó dvóje mislěnye vózgljati? Tak sze vidi ka né. Ár v Taljánszkom orszáji, steri je né obládní, nego obladájócsi, túdi sztoji tá znotrěšny bojna i vėksi varasaj szeposzédik je na bitje prislo. Z ednoga sztrána sztoji národno mislěnye majócsi lúdjé, ki szo sze pod iměnom fascisti vjedinali, z drúgoga sztrána socialisťti i zsnými vjedynani komunisti.

Pri vszem tom je nase négyenyenó stímánye, ka sze socialisťti i nacionalisťti dónok vózgljajo. I rávno tak sze vózgljajo národje. Csni oblácke do sze escse nisternokrát zdigávali, ali pá sze razzsenéjo i pride — ár pridití more — lépse vrémen.

Priseszťna numera Domovine pá dvója bode i októbra 16-oga pride vó.

Felelős szerkesztő és kiadó: } Mikola Sándor.
Odgovoren reditel i vödávnik: } Budapešť, VI., Nagy János-utca 7.

Cěna naprėplácsánye za Vogrskzi orszáj 40 korón, za Auszťio 400 korón, za Ameriko 1 dollár. Cěne edne próšne numere 3 vogrskzi korón, 30 oszťrákski korón. Cěna edne dvóje numere 5 vogrskzi korón, 50 oszťrákski korón.